

Artur Zimny
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie

STATYSTYCZNY PORTRET POLSKI I NORWEGII W ŚWIELE WSKAŹNIKÓW ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Wprowadzenie

Kluczowym wyzwaniem współczesnego świata jest niewątpliwie zrównoważony rozwój. Spośród wielu definicji tego rozwoju najbardziej przejrzysta i zarazem najczęściej stosowana wydaje się być definicja opracowana w 1987 roku przez Światową Komisję ds. Środowiska i Rozwoju. Określa ona zrównoważony rozwój jako taki, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokajane bez pozbawiania możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń¹. W polskim systemie prawnym zrównoważony rozwój został uznany za zasadę konstytucyjną² i zdefiniowany jako rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń³.

W niniejszym opracowaniu przedstawiony został statystyczny portret dwóch krajów – Polski i Norwegii – w świetle wskaźników zrównoważonego rozwoju. Portret ten nakreślono w ramach dziesięciu wymiarów (obszarów tematycznych) ujętych w Strategii Zrównoważonego Rozwoju UE⁴, na które składają się: rozwój społeczno-gospodarczy, zrównoważona produkcja i konsumpcja, włączenie społeczne, zmiany demograficzne, zdrowie publiczne, zmiana klimatu i energia, zrównoważony transport, zasoby naturalne, globalne partnerstwo, dobre rządzenie. Jednocześnie wskazany został dystans dzielący Polskę i Norwegię w zakresie zrównoważonego rozwoju oraz podjęta została próba sformułowania wniosków z analizy sytuacji Polski i Norwegii, a dokładniej rzecz ujmując próba oceny możliwości zmniejszenia dystansu dzielącego obydwaj kraje.

¹ *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*, <http://www.undocuments.net/our-common-future.pdf> [dostęp: 02.02.2015]. Należy podkreślić, że zrównoważony rozwój nie jest stałym stanem harmonii, lecz procesem zmian, w którym eksploatacja zasobów, kierunek inwestycji, rozwój technologiczny i zmiany instytucjonalne są zgodne zarówno z przyszłymi, jak i obecnymi potrzebami.

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm., art. 5.

³ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, Dz.U. z 2001 r. Nr 62 poz. 627 z późn. zm., art. 3 pkt 50.

⁴ Norwegia nie jest co prawda członkiem UE, ale większość wskaźników wyróżnionych w omawianej strategii jest udostępniana przez Eurostat zarówno dla krajów unijnych, jak i kilku innych państw, w tym Norwegii.

1. Strategia Zrównoważonego Rozwoju UE⁵

Zrównoważony rozwój jest jednym z priorytetów UE. W świetle zapisów Traktatu o Unii Europejskiej, jej instytucje działają bowiem na rzecz trwałego rozwoju Europy, którego podstawą jest zrównoważony wzrost gospodarczy oraz stabilność cen, społeczna gospodarka rynkowa o wysokiej konkurencyjności zmierzająca do pełnego zatrudnienia i postępu społecznego oraz wysoki poziom ochrony i poprawy jakości środowiska⁶. Podstawowym dokumentem określającym cele i działania UE zmierzające do osiągnięcia w pełni zrównoważonego rozwoju, ale również pomagającym w wypracowywaniu odpowiednich wzorców jest Strategia Zrównoważonego Rozwoju UE, która została zatwierdzona w maju 2001 roku przez Radę Europejską, a następnie odnowiona w czerwcu 2006 roku⁷.

Nadrzędnym celem strategii jest określenie i rozwój działań, dzięki którym UE będzie mogła zapewnić obecnym i przyszłym pokoleniom stały wzrost jakości życia poprzez tworzenie społeczności opartych na zasadach zrównoważonego rozwoju, tj. społeczności wydajnie gospodarujących zasobami i z nich korzystających, czerpiących z potencjału gospodarki w zakresie innowacji ekologicznych i społecznych, a przez to zapewniających dobrobyt, ochronę środowiska naturalnego i spójność społeczną. Do głównych celów Strategii Zrównoważonego Rozwoju UE zaliczono: ochronę środowiska naturalnego, sprawiedliwość i spójność społeczną, dobrobyt gospodarczy, realizację zobowiązań UE w skali międzynarodowej. Z kolei za podstawowe wyzwania strategii przyjęto: zmianę klimatu i czystą energię; zrównoważony transport; zrównoważoną konsumpcję i produkcję; ochronę zasobów naturalnych i gospodarowanie nimi; zdrowie publiczne; integrację społeczną, demografię i migracje; wyzwania w zakresie globalnego ubóstwa i trwałego rozwoju. W ramach każdego z wyzwań określono cele operacyjne i konieczne działania, które mają pozwolić na realizację powyższych zamierzeń.

Realizacja celów Strategii Zrównoważonego Rozwoju UE jest monitorowana za pomocą zestawu wskaźników ujętych w dziesięciu wymiarach (obszarach tematycznych), na które składają się: rozwój społeczno-gospodarczy; zrównoważona produkcja i konsumpcja; włączenie społeczne; zmiany demograficzne; zdrowie publiczne; zmiana klimatu i energia; zrównoważony transport; zasoby naturalne; globalne partnerstwo; dobre rządzenie⁸. Wskaźniki zrównoważonego rozwoju można zaprezentować za pomocą „piramidy”, tj. z podziałem na trzy poziomy odzwierciedlające ich hierarchię (rys. 1). Na szczycie piramidy znajduje się 11 wskaźników wiodących, które monitorują ogólne cele związane z kluczowymi wyzwaniami strategii. Na drugim poziomie piramidy znajduje się 31 wskaźników dotyczących celów operacyjnych. Trzeci poziom obejmuje natomiast 84 wskaźniki obrazujące działania będące uszczegółowieniem wskaźników wiodących. W skład zestawu wskaźników zrównoważonego rozwoju wchodzi również grupa tzw. wskaźników kontekstowych, które nie służą bezpośrednio do monitorowania celów strategii, ale zapewniają wartościowe tło informacyjne dla zjawisk mających bezpośredni związek ze zrównoważonym rozwojem i mogą być przydatne dla celów analitycznych⁹.

⁵ Ta część niniejszego artykułu została w dużej mierze opracowana na podstawie zapisów ujętych w Strategii Zrównoważonego Rozwoju UE. Zob. szerzej: *A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development*, COM(2001)264 final, Commission of the European Communities, Brussels 2001; *Renewed EU Sustainable Development Strategy*, Council of the European Union, Brussels 2006.

⁶ *Wersja skonsolidowana Traktatu o Unii Europejskiej*, Dz. Urz. Unii Europejskiej, C115/13, art. 3 ust. 3.

⁷ Należy w tym miejscu zasygnalizować, że koncepcja zrównoważonego rozwoju została zawarta także w wielu innych unijnych dokumentach strategicznych, a mianowicie w Strategii Lizbońskiej, Strategii Europa 2020, białych i zielonych księgach itp.

⁸ Zob. szerzej: *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju Polski*, GUS i US w Katowicach, Katowice 2011, s. 8.

⁹ Zob. *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju – SDI*, http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/Wskazniki_SD1.pdf [dostęp: 06.02.2015].

Rysunek 1. Wskaźniki zrównoważonego rozwoju

Źródło: *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju – SDI*, http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/Wskazniki_SD1.pdf

Unijny zestaw wskaźników zrównoważonego rozwoju jest systematycznie rozwijany i aktualizowany przez Eurostat, który sporządza raporty monitorujące¹⁰, będące podstawą do sporządzenia przez Komisję Europejską raportów monitorujących realizację Strategii Zrównoważonego Rozwoju UE¹¹.

2. Zakres analizy i źródła danych

Nakreślenie statystycznego portretu Polski i Norwegii w zakresie zrównoważonego rozwoju (*w ramach dziesięciu wymiarów ujętych w Strategii Zrównoważonego Rozwoju UE*), a w konsekwencji wskazanie dystansu dzielącego te dwa kraje w omawianym zakresie, jest możliwe przy wykorzystaniu licznych miar statystycznych – mniej lub bardziej zaawansowanych. Zważywszy jednak na fakt, iż analizą objęte zostały tylko dwa kraje nie ma większego uzasadnienia dla zastosowania miar złożonych proponowanych, na przykład, przez wielowymiarową analizę porównawczą. W związku z tym w opracowaniu wykorzystano najprostsze miary statystyczne w postaci wskaźników natężenia i wskaźników dynamiki.

Punktem wyjścia do przeprowadzenia analizy porównawczej było dysponowanie wartościami wskaźników opisujących sytuację Polski i Norwegii w zakresie zrównoważonego rozwoju. Niewątpliwie najlepszym rozwiązaniem byłoby wykorzystanie wspomnianych w poprzedniej części opracowania 11 wskaźników wiodących, które monitorują ogólne cele związane z kluczowymi wyzwaniami Strategii Zrównoważonego Rozwoju UE. Niestety na tym etapie pojawiły się pewne ograniczenia. Otóż wartości dwóch wskaźników, a mianowicie zużycie energii pierwotnej oraz występowanie pospolitych gatunków ptaków, czyli wskaźników z obszarów tematycznych, odpowiednio, zmiana klimatu i energia oraz zasoby naturalne nie są dostępne dla Norwegii. Ponadto dla obszaru tematycznego dobre rządzenie Eurostat nie zaproponował żadnego wskaźnika wiodącego. Z uwagi na powyższe ograniczenia w dostępności danych, a jednocześnie uwzględniając potrzebę określenia sytuacji Polski i Norwegii w ramach wszystkich dziesięciu wymiarów (obszarów tematycznych) ujętych w

¹⁰ Najnowszy raport monitorujący został opublikowany w 2013 roku. Zob. *Sustainable development in the European Union. 2013 monitoring report of the EU sustainable development strategy*, Eurostat, Luxembourg 2013.

¹¹ Zob. *The 2005 Review of the EU Sustainable Development Strategy: Initial Stocktaking and Future Orientation*, COM(2005) 37 final, Commission of the European Communities, Brussels 2005; *Progress Report on the Sustainable Development Strategy 2007*, COM(2007) 642 final, Commission of the European Communities, Brussels 2007; *Mainstreaming sustainable development into EU policies: 2009 Review of the European Union Strategy for Sustainable Development*, COM(2009)400 final, Commission of the European Communities, Brussels 2009.

omawianej strategii, zastosowano jeden wskaźnik wiodący dla wymiaru zmiana klimatu i energia (spośród trzech formalnie dostępnych) oraz wskaźniki operacyjne dla wymiarów: zasoby naturalne i dobre rządzenie. Ostatecznie wykorzystane zostały wartości następujących wskaźników zrównoważonego rozwoju¹²:

- X_1 – realny PKB *per capita* (w euro),
- X_2 – wydajność zasobów (euro na kilogram),
- X_3 – zagrożenie ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (w %),
- X_4 – zatrudnienie pracowników w starszym wieku (w %),
- X_5 – oczekiwana długość życia kobiet w momencie urodzenia (w latach),
- X_6 – zużycie energii ze źródeł odnawialnych (w %),
- X_7 – zużycie energii w transporcie w stosunku do PKB (w porównaniu do 2000 roku, w %),
- X_8 – pobór wody w stosunku do zasobów wody ze źródeł odnawialnych (w %),
- X_9 – oficjalna pomoc rozwojowa w stosunku do dochodu narodowego brutto (w %),
- X_{10} – frekwencja w wyborach parlamentarnych (w %).

W zdecydowanej większości wartości ww. wskaźników zostały pozyskane ze strony internetowej Eurostatu¹³. Jedyne niektóre z nich – z uwagi na ich brak w zasobach Eurostatu – zaczerpnięto z bazy danych OECD¹⁴. Należy w tym miejscu podkreślić, że wartości poszczególnych wskaźników zostały zaprezentowane w odniesieniu do 2004 roku (w niektórych przypadkach do 2005 roku) i 2013 roku (w niektórych przypadkach do 2012 roku), co tym samym pozwoliło uchwycić zmiany w sytuacji Polski i Norwegii w zakresie zrównoważonego rozwoju, jakie zaszły w ostatniej dekadzie.

3. Analiza sytuacji Polski i Norwegii w zakresie zrównoważonego rozwoju

W tej części niniejszego opracowania przedstawiona została sytuacja Polski i Norwegii w ramach dziesięciu wymiarów zrównoważonego rozwoju, na które składają się: rozwój społeczno-gospodarczy, zrównoważona produkcja i konsumpcja, włączenie społeczne, zmiany demograficzne, zdrowie publiczne, zmiana klimatu i energia, zrównoważony transport, zasoby naturalne, globalne partnerstwo, dobre rządzenie. Każdy z ww. wymiarów został opisany za pomocą jednego wskaźnika wiodącego ($X_1, X_2, X_3, X_4, X_5, X_6, X_7, X_9$) lub operacyjnego (X_8, X_{10}).

3.1. Rozwój społeczno-gospodarczy

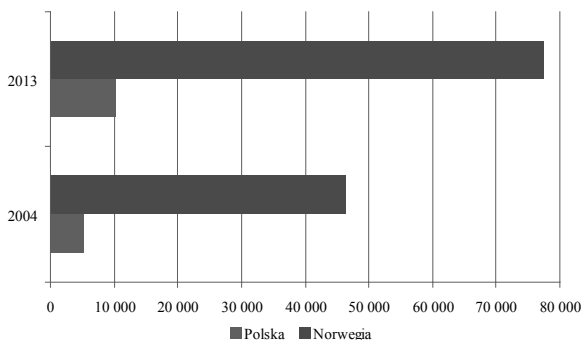
Realny PKB *per capita* kształtował się w 2004 roku na poziomie 5,4 tys. euro w Polsce i 46,4 tys. euro w Norwegii. Z kolei w 2013 roku wartość ta wynosiła odpowiednio 10,3 tys. euro i 77,4 tys. euro (rys. 2). Oznacza to, że w latach 2004-2013 bezwzględny dystans dzielący Polskę i Norwegię zwiększył się o 26,1 tys. euro *per capita*. W ujęciu względnym dystans ten jednak zmalał, gdyż w 2004 roku wartość polskiego PKB *per capita* stanowiła 11,6% wartości norweskiego PKB *per capita*, natomiast w 2013 roku – 13,3%. Mimo to, nadal PKB *per capita* w Norwegii jest blisko ośmiokrotnie wyższy niż w Polsce¹⁵.

¹² Znalazły się wśród nich zarówno wskaźniki będące stymulantami (S), czyli takie, których wyższe wartości świadczą o lepszej sytuacji w zakresie zrównoważonego rozwoju ($X_1, X_2, X_4, X_5, X_6, X_9, X_{10}$), jak i wskaźniki będące destymulantami (D), a więc takie, których niższe wartości świadczą o lepszej sytuacji (X_3, X_7, X_8).

¹³ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/indicators> [dostęp: 06.02.2015].

¹⁴ <http://stats.oecd.org/Index.aspx> [dostęp: 06.02.2015].

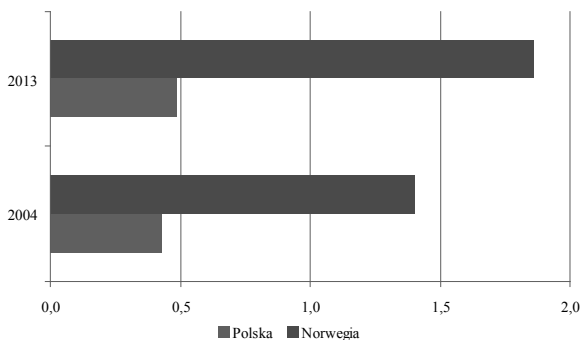
¹⁵ Wartość PKB *per capita* w Norwegii jest prawie trzykrotnie wyższa niż średnia unijna.

Rysunek 2. Realny PKB per capita (w euro) w Polsce i Norwegii w 2004 i 2013 roku (X_1)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

3.2. Zrównoważona produkcja i konsumpcja

Wydajność zasobów kształtowała się w 2004 roku na poziomie 0,43 euro na kilogram w Polsce i 1,40 euro na kilogram w Norwegii, co oznacza, że z każdego kilograma zużytego materiału można było wytworzyć wartość ekonomiczną wynoszącą odpowiednio 0,43 euro i 1,40 euro. Z kolei w 2013 roku wydajność ta wynosiła odpowiednio 0,49 euro na kilogram i 1,86 euro (rys. 3). Oznacza to, że w latach 2004-2013 bezwzględny dystans dzielący Polskę i Norwegię zwiększył się o 0,40 euro na kilogram. Również w ujęciu względnym dystans ten zwiększył się, gdyż w 2004 roku polska wydajność stanowiła 30,7% wydajności norweskiej, natomiast w 2013 roku – 26,3%¹⁶.

Rysunek 3. Wydajność zasobów (euro na kilogram) w Polsce i Norwegii w 2004 i 2013 roku (X_2)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

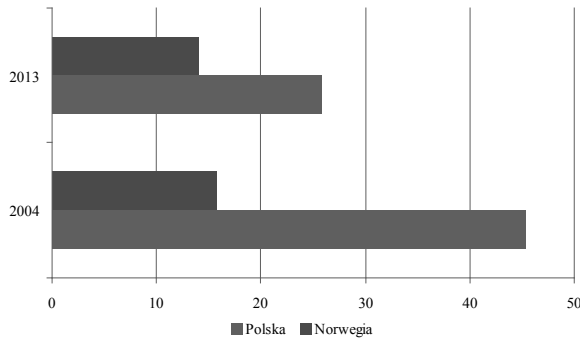
3.3. Włączenie społeczne

Zagrożenie ubóstwem lub wykluczeniem społecznym dotyczyło w 2004 roku 45,3% mieszkańców Polski i 15,8% mieszkańców Norwegii. Z kolei w 2013 roku odsetek osób zagrożonych tym zjawiskiem wynosił odpowiednio 25,8% i 14% (rys. 4). Oznacza to, że w latach 2004-2013 bezwzględny dystans dzielący Polskę i Norwegię zmniejszył się o 17,8 punktów procentowych. Również w ujęciu względnym dystans ten zmniejszył się, gdyż

¹⁶ Wydajność zasobów w Norwegii jest na zbliżonym poziomie do średniej unijnej.

w 2004 roku omawiany odsetek był w Polsce prawie trzykrotnie wyższy niż w Norwegii, natomiast w 2013 roku – niespełna dwukrotnie¹⁷.

Rysunek 4. Zagrożenie ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (w %) w Polsce i Norwegii w 2004 i 2013 roku (X_3)

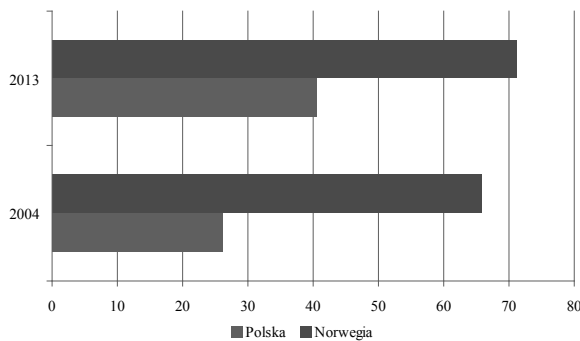

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

3.4. Zmiany demograficzne

Zatrudnienie pracowników w starszym wieku (od 55 do 64 lat) w 2004 roku oscylowało na poziomie 26,2% w Polsce i 65,8% w Norwegii. Z kolei w 2013 roku odsetek ten wynosił odpowiednio 40,6% i 71,1% (rys. 5). Oznacza to, że w latach 2004-2013 bezwzględny dystans dzielący Polskę i Norwegię zmniejszył się o 9,1 punktów procentowych. Również w ujęciu względnym dystans ten zmniejszył się, gdyż w 2004 roku omawiany odsetek był w Polsce 2,5 razy niższy niż w Norwegii, natomiast w 2013 roku – 1,75 razy¹⁸.

Rysunek 5. Zatrudnienie pracowników w starszym wieku (w %) w Polsce i Norwegii w 2004 i 2013 roku (X_4)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

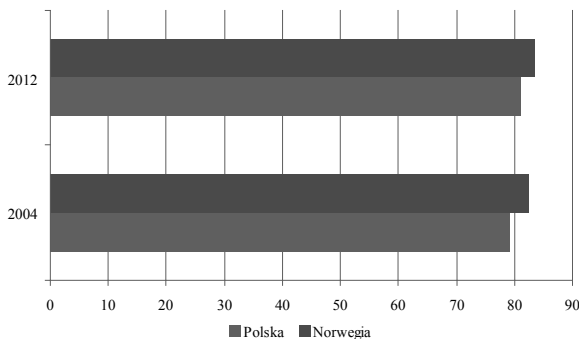
¹⁷ Odsetek osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w Norwegii jest o 10 punktów procentowych niższy niż średnia unijna.

¹⁸ Odsetek zatrudnionych pracowników w wieku od 55 do 64 lat w Norwegii jest o ponad 20 punktów procentowych wyższy niż średnia unijna.

3.5. Zdrowie publiczne

Oczekiwana długość życia kobiet w momencie urodzenia kształtowała się w 2004 roku na poziomie 79,2 lat w Polsce i 82,5 lat w Norwegii. Z kolei w 2012 roku długość ta wynosiła odpowiednio 81,1 lat i 83,5 lat (rys. 6). Oznacza to, że w latach 2004-2012 bezwzględny dystans dzielący Polskę i Norwegię zmniejszył się o blisko rok. Również w ujęciu względnym dystans ten zmniejszył się, gdyż w 2004 roku oczekiwana długość życia kobiet w Polsce stanowiła 96% długości życia kobiet w Norwegii, natomiast w 2012 roku – 97,1%¹⁹.

Rysunek 6. Oczekiwana długość życia kobiet w momencie urodzenia (w latach) w Polsce i Norwegii w 2004 i 2012 roku (X_5)

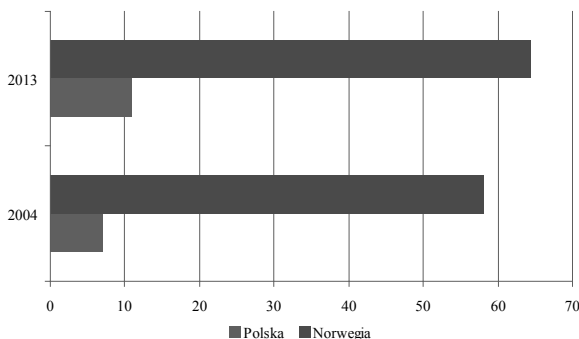

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

3.6. Zmiana klimatu i energia

Zużycie energii ze źródeł odnawialnych wynosiło w 2004 roku 7% w Polsce i 58,1% w Norwegii. Z kolei w 2013 roku odsetek ten osiągnął poziom odpowiednio 11% i 64,5% (rys. 7). Oznacza to, że w latach 2004-2013 bezwzględny dystans dzielący Polskę i Norwegię zwiększył się o 2,4 punktów procentowych. W ujęciu względnym dystans ten jednak zmalał, gdyż w 2004 roku zużycie energii ze źródeł odnawialnych w Polsce było ponad ośmiokrotnie niższe niż w Norwegii, natomiast w 2013 roku – niespełna sześciokrotnie²⁰.

Rysunek 7. Zużycie energii ze źródeł odnawialnych (w %) w Polsce i Norwegii w 2004 i 2013 roku (X_6)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

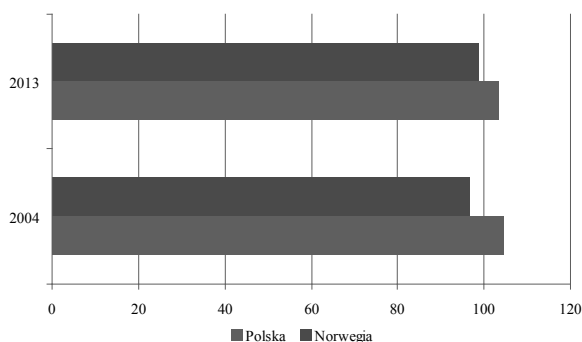
¹⁹ Oczekiwana długość życia kobiet w momencie urodzenia w Norwegii jest na zbliżonym poziomie do średniej unijnej.

²⁰ Zużycie energii ze źródeł odnawialnych w Norwegii jest prawie pięciokrotnie wyższe niż średnia unijna.

3.7. Zrównoważony transport

Zużycie energii w transporcie w stosunku do PKB kształtowało się w 2004 roku na poziomie 104,7% zużycia z 2000 roku w przypadku Polski i 96,8% w przypadku Norwegii. Z kolei w 2013 roku poziom ten wynosił odpowiednio 103,4% i 98,7% (rys. 8). Oznacza to, że w latach 2004-2013 bezwzględny dystans dzielący Polskę i Norwegię zmniejszył się o 3,2 punkty procentowe. Również w ujęciu względnym dystans ten zmaleł, gdyż w 2004 roku indeks zużycia energii w transporcie w stosunku do PKB w Polsce stanowił 108,2% indeksu dla Norwegii, natomiast w 2013 roku – 104,8%²¹.

Rysunek 8. Zużycie energii w transporcie w stosunku do PKB (w porównaniu do 2000 roku) w Polsce i Norwegii w 2004 i 2013 roku (X_t)

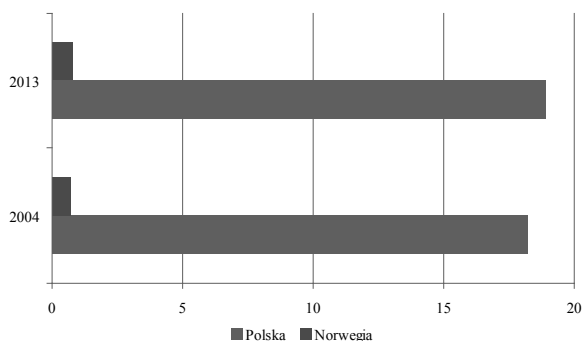

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

3.8. Zasoby naturalne

Pobór wody w stosunku do zasobów wody ze źródeł odnawialnych w 2004 roku oscylował na poziomie 18,2% w Polsce i 0,73% w Norwegii. Z kolei w 2013 roku odsetek ten wynosił odpowiednio 18,9% i 0,77% (rys. 9). Oznacza to, że w latach 2004-2013 dystans dzielący Polskę i Norwegię w tym wymiarze – zarówno w ujęciu bezwzględnym, jak i względnym – kształtował się na zbliżonym poziomie.

Rysunek 9. Pobór wody w stosunku do zasobów wody ze źródeł odnawialnych (w %) w Polsce i Norwegii w 2004 i 2013 roku (X_8)

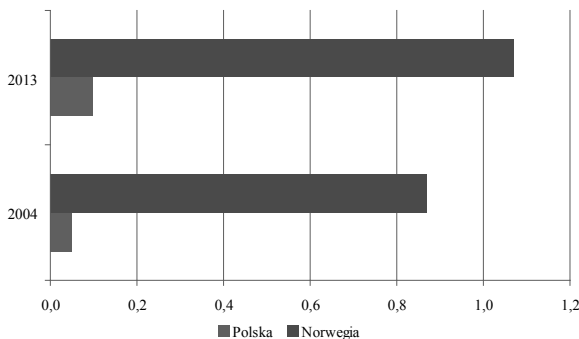
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OECD.

²¹ Indeks zużycia energii w transporcie w stosunku do PKB dla Norwegii jest o ponad 10 punktów procentowych wyższy niż średnia unijna.

3.9. Globalne partnerstwo

Oficjalna pomoc rozwojowa w stosunku do dochodu narodowego brutto stanowiła w 2004 roku 0,05% w Polsce i 0,87% w Norwegii. Z kolei w 2013 roku odsetek ten wyniósł odpowiednio 0,1% i 1,07% (rys. 10). Oznacza to, że w latach 2004-2013 bezwzględny dystans dzielący Polskę i Norwegię zwiększył się o 0,15 punktu procentowego. W ujęciu względnym dystans ten jednak zmalał, gdyż w 2004 roku omawiany odsetek był w Polsce ponad 17 razy niższy niż w Norwegii, natomiast w 2013 roku – niespełna 11 razy²².

Rysunek 10. Oficjalna pomoc rozwojowa w stosunku do dochodu narodowego brutto (w %) w Polsce i Norwegii w 2004 i 2013 roku (X_9)

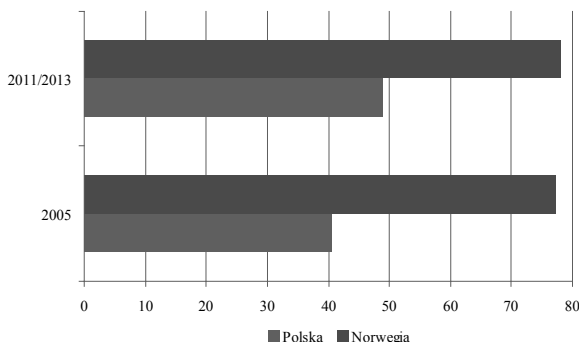

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

3.10. Dobre rządzenie

Frekwencja w wyborach parlamentarnych wynosiła w 2005 roku 40,6% w Polsce i 77,4% w Norwegii. Frekwencja ta wzrosła do poziomu 48,9% w 2011 roku w Polsce i 78,2% w 2013 roku w Norwegii (rys. 11). Oznacza to, że bezwzględny dystans dzielący Polskę i Norwegię zmniejszył się o 7,5 punktów procentowych. Również w ujęciu względnym dystans ten zmalał, gdyż w 2005 roku frekwencja w wyborach parlamentarnych w Polsce była prawie dwa razy niższa niż w Norwegii, natomiast kilka lat później nieco ponad 1,5 razy niższa²³.

Rysunek 11. Frekwencja w wyborach parlamentarnych (w %) w Polsce i Norwegii w 2005 i 2011/2013 (PL/NO) roku (X_{10})

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

²² Odsetek ten w Norwegii jest ponad 2,5 razy wyższy niż średnia unijna.

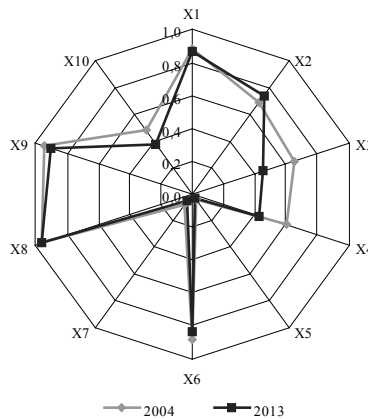
²³ Frekwencja w wyborach parlamentarnych w Norwegii jest o ponad 10 punktów procentowych wyższa niż średnia unijna.

3.11. Ujęcie wielowymiarowe

Polska pozostaje w tyle za Norwegią we wszystkich przedstawionych wyżej wymiarach zrównoważonego rozwoju. Aktualnie tj. odnosząc się do sytuacji w 2013 roku, można stwierdzić, że największy dystans dzieli obydwaj kraje w pięciu wymiarach: rozwój społeczno-gospodarczy, zrównoważona produkcja i konsumpcja, zmiana klimatu i energia, zasoby naturalne, globalne partnerstwo. Dystans ten jest natomiast relatywnie najmniejszy w odniesieniu do dwóch wymiarów: zdrowie publiczne i zrównoważony transport.

W celu ustalenia ogólnego dystansu dzielącego Polskę i Norwegię w zakresie zrównoważonego rozwoju, a więc dystansu uwzględniającego łącznie dziesięć wymiarów opisanych za pomocą wskaźników wyrażonych w różnych jednostkach miary (euro, procenty, lata), obliczono – w pierwszej kolejności – relacje między wartościami poszczególnych wskaźników zrównoważonego rozwoju dla obydwu krajów w latach objętych analizą²⁴. Zważywszy na fakt, iż w każdym wymiarze sytuacja Polski była gorsza niż sytuacja Norwegii, wszystkie otrzymane relacje miały wartość niższą niż 1,0. Następnie wartości tych relacji zostały kolejno odjęte od wartości maksymalnej równej 1,0 – uzyskane różnice oznaczały dystans dzielący analizowane kraje w danym wymiarze zrównoważonego rozwoju. W ostatnim etapie zsumowano uzyskane wcześniej różnice (ogółem dziesięć wyników) – otrzymana suma oznaczała ogólny dystans dzielący Polskę i Norwegię w zakresie zrównoważonego rozwoju (w skali do 10). Rezultaty powyższych obliczeń zostały zaprezentowane na rys. 12 i rys. 13.

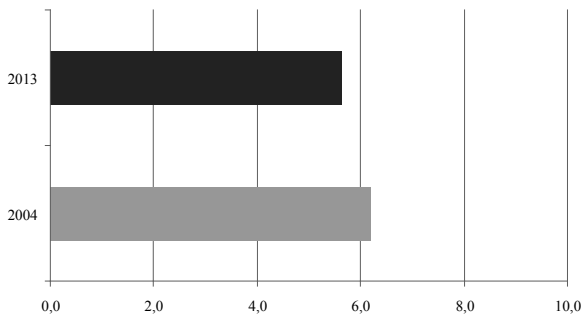
Rysunek 12. Dystans dzielący Polskę i Norwegię w poszczególnych wymiarach zrównoważonego rozwoju w 2004 i 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu i OECD.

²⁴ Inaczej mówiąc, obliczono ilorazy wartości wskaźników dla Polski i Norwegii – w przypadku wskaźników będących stymulantami (PL/NO), oraz ilorazy wartości wskaźników dla Norwegii i Polski – w przypadku wskaźników będących destymulantami (NO/PL).

Rysunek 13. Ogólny dystans dzielący Polskę i Norwegię w zakresie zrównoważonego rozwoju w 2004 i 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu i OECD.

4. Wnioski z analizy sytuacji Polski i Norwegii w zakresie zrównoważonego rozwoju

W kontekście przedstawionych wyżej wyników obliczeń powstaje zasadnicze pytanie: czy w najbliższych latach Polska zdoła osiągnąć wartości wskaźników zrównoważonego rozwoju na poziomie zbliżonym do Norwegii? W dalszej części niniejszego opracowania podjęta została próba udzielenia odpowiedzi na to pytanie – w szczególności w odniesieniu do pięciu wymiarów o największym dystansie, a także trzech wymiarów o dystansie dość dużym. Dwa wspomniane wcześniej dysproporcje tj. zdrowie publiczne i zrównoważony transport, w ramach których analizowane dysproporcje są stosunkowo najmniejsze zostały pominięte.

Zgodnie z danymi Banku Światowego Norwegia od lat jest jednym z krajów o najwyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego na świecie, mierzonego wartością PKB *per capita*²⁵. Zważywszy na fakt, iż w Polsce wartość ta jest blisko ośmiokrotnie niższa, można jednoznacznie stwierdzić, że dystans dzielący obydwa kraje w tym zakresie jest niemożliwy do pokonania. Ponadto, biorąc pod uwagę kilka kluczowych statystyk liczbowych, a mianowicie to, że średnioroczny wzrost PKB *per capita* w Norwegii wynosi blisko 6%, natomiast w Polsce nieco ponad 7% (średnia geometryczna z ostatnich 10 lat), relacja wydatków na badania i rozwój do PKB wynosi, odpowiednio, około 1,7% i 0,8%, natomiast stopa bezrobocia waha się w granicach, odpowiednio, 3,5% i 10%, trudno spodziewać się – zakładając podobne uwarunkowania społeczno-gospodarcze – aby omawiany dystans znacząco się zmniejszył w najbliższych latach. Mówiąc wprost, jeszcze przez wiele lat wartość norweskiego PKB *per capita* będzie poza zasięgiem nie tylko Polski, ale również zdecydowanej większości krajów UE.

Poziom zrównoważenia produkcji i konsumpcji w Polsce wyrażony wskaźnikiem wydajności zasobów – w porównaniu z poziomem w Norwegii – pozostawia wiele do życzenia. Niestety w ostatnich latach dystans między obydwooma krajami w tym wymiarze wzrósł. Uwzględniając kształtowanie się wartości dwóch spośród trzech wskaźników operacyjnych zaproponowanych w ramach omawianego wymiaru tj. ilość wytwarzanych odpadów (w kg na osobę) i liczbę organizacji ze środowiskowym Systemem Ekozarządzania i Audytu (EMAS) można jednak przypuszczać, że luka między Polską i Norwegią w zakresie zrównoważenia produkcji i konsumpcji będzie powoli, ale systematycznie maleć w najbliższych latach. Ilość wytwarzanych odpadów w przeliczeniu na osobę w obydwu krajach kształtuje się bowiem

²⁵ Wartość PKB *per capita* sytuuje ją wśród takich państw jak Szwajcaria, Luksemburg, Monako, Katar. Zob. <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD> [dostęp: 10.02.2015]

na zbliżonym poziomie, natomiast liczba organizacji zarejestrowanych w systemie EMAS jest w Polsce już większa niż w Norwegii.

Włączenie społeczne, rozpatrywane przez pryzmat odsetka osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, to wymiar zrównoważonego rozwoju, w ramach którego Polska w ciągu ostatnich 10 lat odnotowała największy postęp. Odsetek ten co prawda nadal jest wyższy o ponad 10 punktów procentowych niż w Norwegii, ale zarazem jest dużo niższy niż jeszcze w 2004 roku. Dziedziną działalności, której rozwój sprzyja włączeniu społecznemu jest niewątpliwie edukacja. Mimo, że wydatki na edukację w Polsce w relacji do PKB (około 5%) są nieco niższe niż w Norwegii (około 6-7%), to jednak wartości dwóch wskaźników edukacyjnych, a mianowicie odsetka osób przedwcześnie kończących naukę oraz odsetka osób w wieku 30-34 lata posiadających wyższe wykształcenie pozwalają sądzić, że są duże szanse na dalsze zmniejszenie dystansu między obydwojma krajami. Pierwszy ze wspomnianych wskaźników utrzymuje się bowiem na niskim poziomie w Polsce (około 5-6%), podczas gdy w Norwegii jest on dużo wyższy i wynosi kilkanaście procent. Z kolei drugi wskaźnik w przypadku Polski systematycznie wzrasta, natomiast w przypadku Norwegii utrzymuje się na w miarę stałym poziomie.

Znaczący postęp w Polsce nastąpił również w zakresie zmian demograficznych, czego wyrazem jest wzrost odsetka osób zatrudnionych w grupie pracowników z przedziału wiekowego 55-64 lata. Odsetek ten w latach 2004-2013 wzrastał w Polsce z roku na rok przeciętnie o 1,6 punktu procentowego, natomiast w Norwegii o 0,6 punktu procentowego. Bardzo mało prawdopodobne jest jednak osiągnięcie w najbliższych latach przez Polskę wartości omawianego wskaźnika na poziomie zbliżonym do wskaźnika w Norwegii. W opinii autora możliwe jest natomiast osiągnięcie pułapu średniej unijnej, co tym samym pozwoliłoby zmniejszyć dystans w omawianym wymiarze zrównoważonego rozwoju do około 20 punktów procentowych. Dalszy postęp wydaje się być niemożliwy, w szczególności w sytuacji, gdy okres aktywności zawodowej Polaków, wynoszący nieco ponad 32 lata, jest krótszy od okresu aktywności zawodowej Norwęgów o ponad 7 lat²⁶.

Zużycie energii ze źródeł odnawialnych, wyszczególnione jako jeden spośród trzech wskaźników wiodących w ramach wymiaru zmiana klimatu i energia, zbliża się w tej chwili w Polsce do aktualnej średniej unijnej i być może w najbliższych latach zbliży się do poziomu 20% określonego w Strategii Europa 2020²⁷ (choć najprawdopodobniej poziomu tego nie osiągnie). O ile zatem zmniejszenie dystansu Polski w stosunku do średniej dla UE jest nie tylko dość realne, ale również oczekiwane z uwagi na przyjęte zobowiązania, o tyle znaczące zmniejszenie dystansu wobec Norwegii jest – podobnie jak w przypadku wartości PKB per capita – poza zasięgiem zarówno Polski, jak i wielu innych krajów UE (z wyjątkiem krajów skandynawskich, a w szczególności Szwecji). Norwegia należy bowiem do światowych liderów w wykorzystaniu energii ze źródeł odnawialnych, którzy kreują nowe wzorce i trendy w tym obszarze, stając się tym samym niedoścignionym ideałem dla innych państw.

Dystans dzielący Polskę i Norwegię w wymiarze zasobów naturalnych, wyrażony wskaźnikiem poboru wody w stosunku do zasobów wody ze źródeł odnawialnych, jest równie duży jak przedstawiony wyżej dystans w odniesieniu do zmian klimatu i energii. Polska znajduje się bowiem w grupie największych europejskich krajów, obok Francji, Hiszpanii, Niemiec i Włoch, w których wskaźnik ten jest na poziomie zdecydowanie wyższym niż średnia dla krajów OECD. Z kolei Norwegia należy, obok Irlandii, Islandii, Słowacji i Szwecji, do krajów, w których pobór wody w stosunku do zasobów wody ze źródeł odnawialnych

²⁶ Należy w tym miejscu podkreślić, że w kontekście zmian demograficznych bardzo niepokojący jest natomiast fakt, iż współczynnik dzietności w Polsce jest jednym z najniższych w UE, natomiast prognozowany wskaźnik obciążenia demograficznego jest jednym z najwyższych w UE.

²⁷ Zob. *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, KOM(2010) 2020 wersja ostateczna, Komisja Europejska, Bruksela 2010, s. 12.

kształtuje się na bardzo niskim poziomie w porównaniu z innymi krajami OECD²⁸. Biorąc pod uwagę uwarunkowania społeczno-gospodarcze Polski i Norwegii, a w szczególności liczbę mieszkańców i podmiotów gospodarczych, a w konsekwencji związane z tym łączne zużycie wody, oraz uwarunkowania przestrzenne obydwu krajów, a mianowicie dostęp do zasobów wody, można jednoznacznie stwierdzić, że dystans w omawianym wymiarze jest niemożliwy do pokonania przez Polskę.

Globalne partnerstwo, analizowane przez pryzmat przeznaczenia części dochodu narodowego brutto na oficjalną pomoc rozwojową, to kolejna przepaść dzieląca kraje objęte analizą. Dystans ten nie powinien jednak zaskakiwać – w kontekście ogromnych wręcz różnic między obydwoma krajami w odniesieniu do wartości PKB *per capita*. Ponadto należy mieć na uwadze fakt, że Polska jest największym beneficjentem unijnego budżetu, otrzymującym zdecydowanie więcej środków niż wynosi wkład wnoszony do tego budżetu²⁹, natomiast Norwegia – niebędąca członkiem UE – udziela bezzwrotnej pomocy najmniej zamożnym krajom UE w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego (tzw. fundusze norweskie), a także jest jednym z państw-darczyńców, obok Islandii i Liechtensteinu, w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (tzw. fundusze EOG)³⁰. Zatem można przypuszczać, że dystans w omawianym zakresie z całą pewnością nie zostanie wyeliminowany, a jedynie ulegnie, co najwyżej, nieznacznemu zmniejszeniu.

Frekwencja w wyborach parlamentarnych, będąca jednym ze wskaźników operacyjnych odzwierciedlających wymiar zrównoważonego rozwoju określany mianem dobre rządzenie, kształtuje się na bardzo niskim poziomie w Polsce – nie tylko w porównaniu z Norwegią, ale również ze średnią dla UE. Przyczyn tego należy w dużej mierze upatrywać w niskiej ocenie działalności polskiego parlamentu, a w szczególności izby niższej, oraz coraz niższym poczuciu wpływu na sprawy publiczne. Pracę Sejmu krytycznie ocenia bowiem około 2/3 Polaków³¹, a blisko 80% uważa, że nie ma żadnej możliwości wpływania na bieg spraw publicznych³². W świetle powyższych uwarunkowań, znacząca różnica w odniesieniu do frekwencji wyborczej między Polską i Norwegią jest niemożliwa do pokonania w najbliższych latach. Dystans między obydwoma krajami w wymiarze dobre rządzenie jest może wprawdzie ulec pewnemu zmniejszeniu, ale zapewne wciąż będzie kształtował się na poziomie około 20 punktów procentowych.

Reasumując, w opinii autora bardzo mało prawdopodobne jest to, aby w najbliższych latach ogólny dystans dzielący Polskę i Norwegię w zakresie zrównoważonego rozwoju, wynoszący obecnie 5,63 punktów w 10-stopniowej skali (rys. 13), uległ znaczącemu zmniejszeniu. O ile pewne ograniczenie dysproporcji jest możliwe w trzech wymiarach (zrównoważona produkcja i konsumpcja, wykluczenie społeczne, zmiany demograficzne), o tyle w pięciu pozostałych wymiarach poddanych analizie dysproporcje raczej nie zmniejszą się w istotnym stopniu (rozwój społeczno-gospodarczy, zmiana klimatu i energia, zasoby naturalne, globalne partnerstwo, dobre rządzenie).

Podsumowanie

Ogólną refleksję nasuwającą się po analizie sytuacji Polski i Norwegii w zakresie zrównoważonego rozwoju można by, posługując się bajkowym językiem, ująć w sformułowaniu:

²⁸ Średnia wartość omawianego wskaźnika dla krajów OECD wynosi około 9,8%. Zob. <http://stats.oecd.org/Index.aspx> [dostęp: 12.02.2015].

²⁹ Zob. szerzej: http://ec.europa.eu/budget/mycountry/PL/index_pl.cfm [dostęp: 12.02.2015].

³⁰ Zob. szerzej: http://www.eog.gov.pl/o_programie/informacje_ogolne/strony/default.aspx [dostęp: 12.02.2015].

³¹ Zob. *Opinie o działalności parlamentu, prezydenta i Państwowej Komisji Wyborczej*, Komunikat z badań CBOS nr 169/2014, CBOS, Warszawa, grudzień 2014, s. 1.

³² Zob. *Poczucie wpływu na sprawy publiczne*, Komunikat z badań CBOS nr BS/121/2013, CBOS, Warszawa, wrzesień 2013, s. 1.

„za siedmioma górami, za siedmioma lasami była sobie przepiękna kraina”. Jak już bowiem wspomniano Polska pozostaje w tyle za Norwegią we wszystkich dziesięciu wymiarach zrównoważonego rozwoju. Bardzo duży dystans między obydwooma krajami, w szczególności w odniesieniu do pięciu wymiarów, z których cztery – zdaniem autora – mają niewielkie szanse na istotną poprawę sytuacji w najbliższych latach (rozwój społeczno-gospodarczy, zmiana klimatu i energia, zasoby naturalne, globalne partnerstwo), sprawia, że porównywanie sytuacji Polski i Norwegii to poniekąd „porównywanie rzeczy nieporównywalnych”. Zapewne przez wiele kolejnych lat Norwegia będzie dla Polski, jak i wielu innych krajów UE, niedoścignionym liderem (aby nie powiedzieć ideałem) we wdrażaniu koncepcji zrównoważonego rozwoju, wyznaczającym nowe wzorce i trendy światowe. Polsce nie pozostaje zatem nic innego jak tylko pogodzić się z tym faktem i jednocześnie uczyć się od lidera i czerpać z jego doświadczeń, a także korzystać ze wsparcia udzielanego z funduszy norweskich i funduszy EOG – w celu zmniejszania zaprezentowanego dystansu w zakresie zrównoważonego rozwoju oraz wzmocnienia dwustronnych stosunków pomiędzy Polską a Norwegią.

Bibliografia

1. *A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development*, COM(2001)264 final, Commission of the European Communities, Brussels 2001.
2. *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, KOM(2010) 2020 wersja ostateczna, Komisja Europejska, Bruksela 2010.
3. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.
4. *Mainstreaming sustainable development into EU policies: 2009 Review of the European Union Strategy for Sustainable Development*, COM(2009)400 final, Commission of the European Communities, Brussels 2009.
5. *Opinie o działalności parlamentu, prezydenta i Państwowej Komisji Wyborczej*, Komunikat z badań CBOS nr 169/2014, CBOS, Warszawa, grudzień 2014.
6. *Poczucie wpływu na sprawy publiczne*, Komunikat z badań CBOS nr BS/121/2013, CBOS, Warszawa, wrzesień 2013.
7. *Progress Report on the Sustainable Development Strategy 2007*, COM(2007) 642 final, Commission of the European Communities, Brussels 2007.
8. *Renewed EU Sustainable Development Strategy*, Council of the European Union, Brussels 2006.
9. *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*, <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> [dostęp: 02.02.2015].
10. Strona internetowa Banku Światowego, <http://data.worldbank.org/indicator> [dostęp: 10.02.2015].
11. Strona internetowa Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/indicators> [dostęp: 06.02.2015].
12. Strona internetowa funduszy norweskich i EOG na lata 2009-2014 <http://www.eog.gov.pl/> [dostęp: 12.02.2015].
13. Strona internetowa Komisji Europejskiej, <http://ec.europa.eu/budget/mycountry/PL> [dostęp: 12.02.2015].
14. Strona internetowa OECD, <http://stats.oecd.org/Index.aspx> [dostęp: 06.02.2015].
15. *Sustainable development in the European Union. 2013 monitoring report of the EU sustainable development strategy*, Eurostat, Luxembourg 2013.
16. *The 2005 Review of the EU Sustainable Development Strategy: Initial Stocktaking and Future Orientation*, COM(2005) 37 final, Commission of the European Communities, Brussels 2005.
17. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, Dz.U. z 2001 r. Nr 62 poz. 627 z późn. zm.
18. *Wersja skonsolidowana Traktatu o Unii Europejskiej*, Dz. Urz. Unii Europejskiej, C115/13.
19. *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju Polski*, GUS i US w Katowicach, Katowice 2011.

20. *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju – SDI*, http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/Wskazniki_SD1.pdf [dostęp: 06.02.2015].

STATISTICAL PORTRAIT OF POLAND AND NORWAY IN THE LIGHT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT INDICATORS

Summary

The purpose of this article is an attempt to prove that it is very unlikely that the development gap between Poland and Norway will be significantly reduced in the coming years. This thesis has been verified by identifying position of both countries in the field of sustainable development – to be more precise: in the context of the ten dimensions of development (SDI theme) included in the EU Sustainable Development Strategy (socioeconomic development, sustainable consumption and production, social inclusion, demographic changes, public health, climate change and energy, sustainable transport, natural resources, global partnership, good governance). As a result the distance between Norway and Poland in the field of sustainable development has been indicated. The study was based on information obtained from the database of Eurostat and the OECD. Generally speaking the sustainable development indicators were presented in relation to the 2004 and 2013 years.

Key words: sustainable development, development gap, Poland, Norway